

De toekomst van de stad

Beta Balie

januari 2019

Intro

De Beta Balie is het samenwerkingsverband van diverse partijen, die actief zijn op het raakvlak van techniek en maatschappij. Dat zijn Studium Generale en het Science Centre van de TU Delft, Theater de Veste, TOP, Delft Design en de Stichting Toekomstbeeld der Techniek. Voor 2019 zijn meerdere thema's benoemd om verder uit te werken. Dat is onder andere de toekomst van de stad. Er is alle aanleiding dit onderwerp extra aandacht te geven. In Nederland is een lange traditie ten aanzien van de planmatige stedelijke ontwikkeling. Na de tweede wereldoorlog was er sprake van een grote woningnood, een aanzienlijke kwaliteitsachterstand in oude wijken, een tekort aan betaalbare woningen, een sterke suburbanisatie en leegloop in veel grote steden. Een langdurig overheidsingrijpen heeft er zeker toe bijgedragen dat deze problemen goeddeels zijn opgelost. Zo rond het jaar 2000 is het idee ontstaan dat daarmee verdere overheidsbemoeienis overbodig is. De RPD en later het ministerie van VROM werden opgeheven en met ingang van 2015 werden alle budgetten voor stedelijke ontwikkeling en. Zoals op vele gebieden moest de markt het werk doen. Er is echter een aantal kwesties die beslist niet via de markt worden opgelost. Daartoe hoort de verduurzaming van het vastgoed, de reorganisatie van de sociale huursector, de tweedeling van de stad, de transformatie van vele naoorlogse wijken en oude industriegebieden, het energieneutraal maken van steden, de reorganisatie van de besluitvorming rond vastgoed en zo zijn er nog wel wat kwesties te noemen, die een nieuwe gestructureerde aanpak vergen. In dat licht is de extra aandacht voor de toekomst van de stad geen luxe. Er worden in het navolgende 5 subthema's benoemd en er is een voorlopige lijst met sprekers.

Thema's

De stad is de door mensen gemaakt leefomgeving en daarover is ontzettend veel gepubliceerd. Het voorstel is ons in eerste aanleg te beperken tot de Nederlandse steden. Als daar aanleiding voor is kunnen we daar altijd nog van afwijken. De rode draad van het verhaal is de zoektocht naar nieuwe functies en nieuwe aanpakken voor de toekomst van de stad en de Nederlandse steden niet aan z'n lot over te laten. Dat doen we door eerst te kijken hoe het was, wat is er gaande en dan na te gaan hoe kan het worden.

Thema 1: De staat van de stad

Het is verstandig te beginnen met een inventarisatie van de huidige situatie. Dat geeft een beeld van hoe de steden in Nederland er voor staan. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld de recente ontwikkelingen ten aanzien van bevolking, woningvoorraad, werk en voorzieningen. Verder de ontwikkeling van de leefbaarheid en waardering voor de stad; de bereikbaarheid en het verkeersinfarct en de tweedeling in de stad. Tenslotte is zaak om de nieuwe kwesties die in de inleiding werden genoemd ook tegen het licht te houden en te zien in hoeverre deze al urgent zijn.

Thema 2: Leven in de stad

De stad is de door mensenhanden gemaakte leefomgeving. De eerste steden zijn al bijna 10 duizend jaar oud. De oudste stad ter wereld is volgens Jon Reader (uit: Cities) Çatalhöyük in Turkije. Daar woonden 7400 jaar BC al circa 10 duizend mensen. Wij hebben niet alleen de stad gevormd maar de stad vormt ook de mensen die er wonen. De stedelijke levensstijl spreekt veel mensen aan en we zien een groei van de meeste steden. Onderwerpen die goed in dit thema passen zijn de stad als maatschappelijke ladder, bestaat deze nog?

De individualisering, informatisering en internationalisering zijn voor de stedelijke ontwikkeling de laatste jaren dominante trends geweest. Wat is daarvan de betekenis voor de vorming van stedelijke gemeenschappen? Zijn deze trends de oorzaak van de groeiende tweedeling? Andere vragen die hieruit naar voren komen zijn: Zijn er grenzen aan de diversiteit? Wat is der toekomst van de sociale huursector en kan deze sector oplossingen bieden voor de nieuwe stedelijke problemen?

Thema 3: Toekomstige kwaliteit van de gebouwde omgeving

Nederland heeft een lange traditie in de stedenbouw. Dankzij de stedenbouw is een aantal grote kwesties op regionaal en nationaal niveau opgelost, zoals in de inleiding al is aangegeven. Gek genoeg bleek het ontwikkelen van succesvolle concepten op het niveau van de wijk veel moeilijker. We kennen de bloemkoolwijken, de vinex wijken, betondorpen, de naoorlogse flatwijken en portiekwijken, enzovoort. Achteraf bleek het concept al snel gedateerd te zijn en weinig duurzaam. De footprint van de meeste steden is veel te groot. Energie en materialen worden geïmporteerd en allerlei producten verlaten de stad. De stad is duidelijk in onbalans. De vraag is: hoe kon het zo mis gaan? Moet er niet gezocht worden naar een nieuwe rol van de overheid, de architect, de stedenbouwer en andere spelers. Hoe komt kwaliteit tot stand en is prijs wel de goede maatstaf?

Thema 4: Stedelijke functies

In de meeste steden zijn meerdere basisfuncties te herkennen. Dat zijn broedplaats (1), werkplaats (2), marktplaats (3), afzetgebied (4) en schuilplaats (5). Deze functies zorgden er voor dat er sprake was van een samenhangend geheel, vooral dankzij arbeidsdeling op een klein oppervlak. In deze opvatting is de stad vooral een productie en consumptiemilieu. De vraag voor de toekomst is, welke functies nog vervuld zullen worden en of er geen nieuwe functies ontstaan? Bijvoorbeeld de stad als speelplaats, als evenemententerrein, als energiebron of als nieuw natuurgebied. Er zijn de laatste jaren veel experimenten gedaan om dat te ontdekken. Verder is het de vraag op welk schaalniveau de stad zich zal ontwikkelen. Staat ons een verdere schaalvergroting te wachten naar megapolissen of juist een schaalverkleining?

Thema 5: Stedelijke toekomst

Voorgaande thema's laten zien dat er kwesties genoeg zijn die om een oplossing vragen. Er is ongetwijfeld niet één zalig makend concept als remedie voor al deze kwesties maar is wel een aantal noties te benoemen die helpen de juiste maatregelen te nemen. Na de grote crisis van de laatste jaren is er een nieuwe situatie ontstaan die vraagt om nieuwe maatregelen. Men kan denken aan het verleggen van geldstromen en verantwoordelijkheden of een andere rolverdeling en vaardigheden. Dat heeft consequenties voor opleidingen en opdrachtverlening. De centrale vraag is of de polis nog in staat is tot en eigen politiek of worden de keuzes elders gemaakt?

Programma

Er is op basis van de genoemde thema's een programma opgesteld. Vanaf woensdag 20 februari tot en met woensdag 20 juni zijn er 5 sprekers uitgenodigd. De avonden beginnen om 20:00 uur en duren maximaal tot 22:00 uur. De volgende tabel geeft een overzicht van de uitgenodigde sprekers.

datum	naam	Thema
20-feb	Koos van Dijken	staat van de stad
20-mrt	Naomi Jacobs	leven in de stad
17-apr	Floris Alkemade	toekomstige kwaliteit van de stad
15-mei	Jan-Hendrik Bakker	stedelijke functies
20-jun	Govert Derix	stedelijke toekomst

De moderator van de avonden is Jaap van der Bout van het bureau Palmbout.